



РЕСПУБЛИКÆ ХУССАР ИРЫСТОНЫ ФÆСАРАЙНАГ ХЪУЫДДÆГТЫ МИНИСТРАДЫ

СИДТ

Ирон адæмы геноцидыл 100 азы сæххæсты фæдыл фæсарæйнаг падзахадты Хицауадтæм

Республикæ Хуссар Ирыстоны Фæсарæйнаг хъуыддæгты министрад хаты фæсарæйнаг падзахадты Хицауадтæм, цæмæй хъусдардмæ райсой, Ирыстоны адæмæн трагикон – XX æнусы 1918-1920 азты Гуырдзыстоны хицауад ирон адæмы ныхмæ кæй сарæзта, уыцы геноцидыл 100 азы бон. 2020 азы 20 июны Ирыстоны алы бинонтæ дæр нысан кæндзысты уыцы фыдохы бон сæ хиуæттæ æмæ æввахс адæмы, гуырдзиаг тыхгæнджыты къухæй фæмардуæвæг, Хуссар Ирыстоны сабыр цæрджыты ном арынæн.

Уæдæй рацыд бирæ азтæ, фæлæ хъызæмайраг рыст нæ сабыр кæны абоны онг дæр. 1920 азы æрцæугæ тугкалæн цаутæн нæй рæстæгæй сбарæн, нæй сын фæрох кæнæн, уыцы адæймагады ныхмæ фыдракæндтæн фæрохгæнæн куыднæ ис, афтæ.

Рагзаманты ирæтты падзахад – астæуккагæнусон Алани уыд иууон-территориалон байугæнд, кæцыйы æмиу кодта иу æвзаг,

уырнынад, культураæ æмæ Кавказы сæйраг хохраггы фæйнафарс иумæйаг территори.

Ирыстон-Алани йæ бирææнусон историйы дæргы æддагон æлдарадæй уыд хæдбар паддзахад, сыхаг Гуырдзыстоны хъауджыдæр, кæцы астæуккаг æнусты 300 азы бæрц уыд Персаг паддзахад æмæ Осмайнаг империйы дæлбар, уæдмæ, цалынмæ XVIII æнусты кæрон æмæ XIX æнусты райдианы уырыссаг æфсад не ссæрибар кодта гуырдзиаг адæмы оккупаци æмæ физикон куынагкæнынадæй.

Уыцы рæстæджы æддагон тасдзинадты ныхмæ Ирыстоны иугæндзон ныхмæлаууынад Централон Кавказы цаггат æмæ хуссары æппæт ирон æхсæнадты царды дæр уыдис иугъæдон фæзынд. Фæлæ XVIII æнусты æмбисæй райдайгæйæ Кавказы Уæрæсейы империйы активондзинад куыд тыхджындæр кодта, афтæ дзы ирæттæ сæхицæн æууæнкджын æмцæдисон фенгæйæ Уæрæсемæ райдыдтой хатын, цæмæй сæ айстаид йе скондмæ.

1749-1752 азты Петырбурджы уыд ирон миæварад Ирыстоны хуссар æмæ цаггаты цæраг æппæт ирон æхсæнадты миæвæртты скондæй. Бæрзонд æмвæзадыл арæзтæрцауæг миæварад, æмæ бæрзонд æмвæзадыл уагдæрцауæг уырыссаг-ирон баныхæстæ уыдысты фидар æвдисæн, Кавказы дæр æмæ Санкт-Петербурджы дæр Ирыстон нымæд кæй уыд куыд иууон авторитетон этно-националон æхсæнад сæрмагонд геополитикон статусимæ.

Баныхæсты фæстиуæгæн арæзт æрцыд æнгом политикон ирон-уырыссаг цæдис. Ирыстон Уæрæсейы Империмæ бацыд 1774 азы, Уæрæсе Туркимæ сабырадон бадзырд куы бафыста, уый фæстæ, кæцы

аиуварс кодта Уæрæсейы паддзахады фæлгæтты барвæндон бындурыл Ирыстоны фактон æгъдауæй сфидаркæнынады ныхдуртæ.

Сæрмагондæй банысан кæнын хъæуы, Хуссар Ирыстонимæ сыхагиуæггæнæг уæды гуырдзиаг зæххытæ дæр, Гуырдзыстоны разамынады фæндонмæ гæсгæ, кæй бацыдысты Уæрæсейы империйы скондмæ, фæлæ уый æрцыд 1801 азы император Павелы Манифестмæ гæсгæ – райдианы скасæн-гуырдзиаг, фæстæдæр та ныгуылаен-гуырдзиаг, кæцытæ Уæрæсейаг империйы фæстæдæр азты хаудысты дыууæ губернимæ – Тифлисаг æмæ Кутаисаг.

Фæлæ, æгæрстæмæй гуырдзиаг зæххытæ Уæрæсейаг империмæ куы бацыдысты, уый фæстæ дæр ирæттæ æвзæрстой фылдæр æндæвдад æрмæст гуырдзиаг феодалты æрдыгæй нæ, фæлæ паддзахы администрацийæ сæ ног сæрхъызойты рдыгæй дæр.

Гырдызæгтæн ирон территориям тырнындзинад куыд «хисæрмагонд зæххытæ» сисс ног гуырдзиаг феодалты традицион политикон курс. Гуырдзиаг æлдарады агрессивон экспансийы ныхмæ сæрибар ирон царджыты ныхмæлæудæн алыхатт дæр уыдис адæмон-сæрибаргæнæг характер.

Зындгонд куыд у, афтæмæй 1917 азы Уæрæсейы æрцыд кардиналон æхсæнадон-политикон ивындзинадтæ. Советон хицауиуæгады фыццаг конституцион акт уыди 1917 азы 15 ноябры истæрцæуæг Уæрæсейы адæмты барты Деклараци, кæцы раздæры Уæрæсейаг Империйы æппæт адæмттæн дæр радта хæдуагæвæрдды бар.

Уæрæсейы революцион цаутæ басгуыхтысты империйы ныппырх æмæ Фæскавказы националон-падзахаддзинад аразыны райдæйæн.

Гуырдзиаг Националон Совет гермайнаг оккупацион хицауады æндæвдадæй расидт гуырдзиаг паддзахадон арæзтад. 1918 азы 26 майы гуырдзиаг бындурæвæрæг æмбырд райста акт хæдбар Гуырдзыстоны Демократон Республикаæ саразыны тыххæй.

Уæдмæ Ирыстоны уæвынад кодта легитимон æгъдауæй æвзæрстæрцæуæг Ирон Националон Совет, кæцы национ интересæ хынцгæйæ, реализаци кодта национ нысаниуæджы ахсджиаг хæстæ. 1918 азы 28 майы Ирыстоны делегатты Æртыккаг уанел не сразы ног гуырдзиаг разамынады фæндоныл, йæ хицауиуæгад ын банымайыны тыххæй. Ирæттæ райсгæ хæдуагæвæрды барыл бындуриуæггæнгæйæ хайад нæ райстой Гуырдзыстоны парламентмæ æвзæрстыты.

Ног гуырдзиаг хицауад иуварсонæй сбæлвырд кодта йæ арæнтæ Уæрæсеимæ Сæйраг Кавказы хохрагбыл, сæ хъуыдымæ гæсгæ уый ифтонг кодта Гуырдзыстоны æрдзон хъахъхъæнынад æмæ нысан кодта Ирыстоны хуссар хай æмбæлон уагыл ног гуырдзиаг байугæнды скондмæ бакæнын. Уыцы планы ныхмæ æрлæууыдысты æрмæстдæр хохраггы хуссар фарс цæрæг æмæ сæхи УСФСР сконды расидаг ирæттæ.

Ног гуырдзиаг хицауадмæ срæгъæд план – территориалон проблемæ хуссайраг ирæтты ныццæгъдын æмæ Уæрæсеимæ арæнгонд територитæ ссæрибар кæныны фæрцы аскъуыддзаг кæнын.

Афтæмæй, тæккæдæр 1918 азы Гуырдзыстоны райдыдтой хуссайраг ирæтты ныхмæ ног «демократон» хицауады гарзджын тыхтæй спайда кæнгæйæ куынаггæнæн операцимæ цæттæ кæнын. Ног гуырдзиаг хицауиуæгæнджыты нацистон риторикæ хорз æвдыст æрцыд уæды дуджы периодикон мыхуыры.

Гуырдыстони «демократон хицауад» Ирыстонмæ бабырсыны агъоммæ рапарахат кодта ныстуан «Гуырдызаг хæстонтæм – райгуырæн уæзæг хъахъхъæнджытæм», цы ран сидт «...ма уæд хатыр уæйгæнджытæн, хъæстæ кæлмытæн сæ лæппынтимæ, кæцытæ хъуамæ куынаг æрцауой. Уый домдæуы гуырдызаг адæмы хæрзиуæгæн!».

Уæды рæстæджы газетты фыстой «æппæт гуырдызаг адæмы фидар фæндон æмæ йæ хицауады æнафæцудгæ уынаффæйы тыххæй – гадзрахатæйцæуджыты ахстон æфсæн цъылынæй асыгъдæг кæнын æмæ амæрзын, æмæ зынг æфсæйнагæй нæ национ буарæй хæфдзаст сынчъытæ стонин» (газет «Эртоба», 1920 азы, 20 июнь).

Ирыстонмæ гуырдызаг куынаггæнджыты генералон размæбырст райдыдта 1920 азы 12 июны. 20 июномæ куынаг æрцыд ирон политикон къухдариуæгад. Уыцы бон райсом раджы гуырдызаг карателтæ фехстой 13 коммунары – Цхинвалы хуымæтæг цæрджыты, кæцытæ аххосджын уыдысты æрмæстдæр уымæй, ирæттæ кæй уыдысты. Хуссар Ирыстоны столицæ Цхинвал бацахсгæйæ райдыдтой сабыр ирон цæрджыты иууылдæр куынаг кæнын.

Гуырдызаг регулярон æфсады куынаггæнæг операци æркодта мингай сабыр цæрджыты мæлæтмæ – куыд гуырдызаг хæстонты къухæй, афтæ стонг, узал æмæ низтæй Ирыстоны цæгат хаймæ Стыр Кавказы æфцгуытыл хизгæйæ. 50 мин адæймаджы бæрц фесæфтой сæ хæдзæрттæ сæ фæллоу æмæ сæ бахъуыд сæ цард бахъахъхъæныны охыл Хуссар Ирыстон ныуадзын.

Сæдæгай хъæутæ фæнык фестадысты, мард æрцыд 5 мин адæймагæй фылдæр. Гуырдзиаг æфсæдтæ практикон æгъдауæй басыгътой алы ирон хъæу дæр Цхинвалæй суанг цæгатаг хъæу Рукъы онг, æргæвстой цæрджыты, нæ тæригъæд кодтой нæ дæр сывæллæттæн, нæ дæр сылгоймæгтæн, нæ дæр зæрæдтæн.

Гуырдзыстони Фæсарæйнаг хъуыддæгты министр Рамишвили æрбацыд Хуссар Ирыстонмæ æмæ æрсидт ирæттæм, цæмæй æрыздæхой сабыр куыстмæ æмæ сæндидзын кæной сæ царæнуæттæ. Фæлæ йын уадиссаг фæстиуæг нæ уыд, уымæн æмæ гуырдзиаг министрыл чи баууæндыд, уыцы фыццаг къордты куынаггæнг æрдонгтæ кæнæ фехстой, кæнæ сæ тыхæй фæстæмæ асырдтой.

Тифлисмæ аздæхгæйæ министр газет «Слово»-йæн (1920 азы 3 август) йæ интервьюйы æхсызгонæй фехъусын кодта: **«Дзауаг растадонтæ ныууагътой Гуырдзыстон æмæ ацыдысты Цæгат Ирыстонмæ. Сæ базайæццæгтæ талф-тулфæй дарддæр цæуынц эвакуаци. Ссæрибаргонд зæххытæ уæрст цæуынц Раць, Душет æмæ æгæрстæмæй Озургеты (Гуырдзыстон) уездтæй гуырдзиаг æрцæуæггæгтыл».**

Гуырдзиаг куынаггæнджыты вандализм æмæ тугмондагдзинадыл фæдис кодтой æгæрстæмæй большевиктæ дæр. Гуырдзиаг большевик Филип Махарадзе фыста: **«Жордания æмæ Рамишвилиийы хицауады директивæмæ гæсгæ ссырдуæвæг гвардионтæ кодтой, истори цъус кæй зоны, ахæм æвирхъау митæ. Цæрджыты æхстой æнæравзаргæйæ, фæллоу давтой, йæ бон кæмæн уыд, уыдон лыгъдысты уыцы æгъатырдзинадæй, удæгас чи баззад, уыдон та...хицауад сфæнд кодта Хуссар Ирыстонæй фæсурын.**

Иумиагæй ирæттæ иууылдæр нымад æрцыдысты æнæзакъоныл. Нымад æрцыдысты гуырдыиаг адамы знæгтыл æмæ æййафынц æппæт хуызы тыхми, нæмынц сæ, дæлдзыныг сæ кæнынц, суанг сæ сæ ардзæстытæй тыхæй фæсурыны онг. Ирон адамы ныхмæ тох кæныны истори у Гуырдыиаг хицауады худинаггагдæр фæрстæй иу».

1920 азы геноциды амæттæгты нымæц бæлвырдæй бахынцын фæзын бирæ аххосæгтæм гæсгæ. Геноциды гуыррахстыл дзурæг сты сæрмагонд къамисы документалон æрмæджытæ, кæцы куыста уыцы нымæцы гуырдыиаг минавæртты хайадистæй дæр. Æдæппæт гуырдыиаг куынаггæнæг æфсады къухæй фæмард 5 279 адæймаджы, уыдонæй сылгоймæгтæ – 1375, сывæллæттæ 1844. Ома, алы æртыккаг амæлæг уыд сывæллон! Иумиагæй сисгæйæ Хуссар Ирыстоны цæрджытæн куынаг æрцыд сæ 20%!

Сыгъд æрцыд 1588 цæрæн æмæ 2639 хæдзарадон агъуысты; куынаг æрцыдысты 23 мины 600 гектары байтыдтæ. Гуырдыиаг оккупацион хицауад атардтой 32 460 сæры ставдкъах фос æмæ 78 485 сæры та лыстæгкъах фос. Ирæтты цæрæнбынагты æрцардысты сыхаг Гуырдыистоны районтæй æрбацауæг гуырдыиагтæ. Астæуккаг нымадæй базианчындæуыд 3 милуан æмæ 317 мин сыгъзæрин сомы аргъ. Бирæ цæрæн пунктæ æндидзгæ дæр нал скодтой уый тыххæй, æмæ сæ чи цард, уыдон бынтондæр куынаг æрцыдысты. Æмæ сыгъдуат уæзгуытæм æрыздæхæг нал уыд.

1920 азы газет «Цæгат Кавказ» æрхаста ног зонæнтæ Хуссар Ирыстонæй чи фæхауæггаг, уыцы лигъдæтты нымæцы тыххæй: «... **50 000 адæймаджы, Цæгат Ирыстоны æмæ хайгай Кæсæджы чи**

æрынцад. Знагæй хæххон къахвæндæгтыл чи лыгъд, уыцы адæм - фыстой газетты, - нырма дæр мæлынц æххормаг æмæ æнæбалæууæндонæй. Уыди ахæм цаутæ, сылгомаг, йæ сывæллон æххормагæй куыд мæлы, уый уынгæйæ сывæллоны аппæрста сæрсæфæнæй, стæй йæхи дæр аппæрста йæ фæдыл. Адæмы хъызæмарæн нæ уыд æмæ нырма дæр нæй кæрон».

1921 азы большевиктæ кæй сфидар кодтой, уыцы кардиналон ивындзинæдтæм æнæкæсгæйæ, гуырдзиаг æхсæнад æгъатырæй размæ кодта, ахуыр кæуыл уыд, уыцы социалон-политикон уавæртæ. Гуырдзыстони советон хицауады æрфидаримæ ирæтты геноцидæн стæрхон кæнын нæ, фæлæ нымад дæр не рцыд ног гуырдзиаг коммунистон хицауады рдыгæй æппæт йæ уæвынады рæстæджы дæргы.

Дарддæр куыд рабæрæг, афтæмæй советон Гуырдзыстон разынд астæуккагæнусон феодалон идеологийы аккаг фæдон æмæ национал-социалистон «демократийы» парахатгæнæг.

Гуырдзыстони советон хицауиуæгад куы рфидар, уæд Гуырдзыстони коммунистон къухдариуæггæнджытæ ирæттæм ахасты иууылдæр разындысты раздæры, 1918-1921 азты хицауады знагиуæгон курс дарддæргæнджытæ. Уый дарддæр кодта ССРЦ ныппырхы онг æмæ дарддæр кодта Гуырдзыстони посткоммунистон режимты дæр. Уыцы идеологи мах уынаем абон дæр.

Куыд банысанчындыуыд, афтæмæй XX æнусы райдианы революцион катаклизмæтæ Уæрæсейаг импери ныппырх кæнгæйæ, ахъаз кодтой кардиналон æхсæнадон-полтикон ивындзинæдтæн,

кæцытæ ссæрибар кодтой Уæрæсейы адæмты националон-паддзахадон арæзтадмæ фæндаг.

Фæлаæ советон хицауиуæгады æрлæудæй Ирыстон дих æрцыд дыууæ хайыл – йæ цæгат хай бахауд УСФСР юрисдикцийы бынмæ, йæ хуссар хай та – ирæтты фæндон ницæмæ æрдаргæйæ автономон областы хуызы Гуырдзыстоны советон республикайы скондмæ, æмæ уый фадат радта гуырдзиаг хицауиуæггæнджытæн ирæттæм ахасты геноциды политикаæ адарддæр кæнынæн, кæцийы фæстæдæр схуындæуыд «сабыр» кæнæ «культурон».

1944 азы гуырдзиагтæн ногæй фадат фæцис ирæтты зæххытæ сæхи бакæнынæн – гуырдзиаг хæцæуттæ, Кремлы сын цы тыхджын гуырдзиаг сæрхъызой уыд, уый фæрцы рауæрæхдæр кодтой советон Гуырдзыстоны республикайы арæнтæ – Цæгат Ирыстоны столицæ Дзæуджыхъæуы тæккæ къæсæры онг. Большевикты волонтарон уынаффæмæ сæйраг Сæйраг хохрагъы цæгатвахс Тырсыгомæ ирон хъæутæ иууылдæр лæвæрд æрцыдысты советон Гуырдзыстоны скондмæ æмæ абон дæр сты оккупацийы.

Уымæй Гуырдзыстоны ССР скондмæ бахаудысты историон Ирыстоны централон кавказаг фыдæлттыккон территориятæ. Территори бацахсыны æмрæнхъ æххæст цыд бынæттон ирон цæрджыты культурон экспанси, йæ фæдыл та ассимиляци дæр. Уыцы политикайы фæстиуæгæн махæн абон ис, чи сафтид, ахæм территориятæ, кæцытæ сæрибар сты ирондзинадæй, æмæ комкоммæдæр нысан кæны Аланыстоны историон хайы фесафын.

Афтæ 1937-1938 азты зындгонд цаутæ дæр æвыдæй нæ ныууагътой Хуссар Ирыстоны. 30 азты кæрон тугуарæн «планон»

репресситы фæстиуæгæн куынаг æрцыдысты ирон адæмы хуыздæр минæвæрттæ. Советон хицауады знæгты ныхмæ тох кæныны æфсон бынтондæр скуынаг ирон интеллигенци, 1920 азы гуырдзиаг куынаггæнджыты ныхмæ чи æрлæууыд, растадонты сæргъ чи слæууыд, уыдоны фехстæуыд кæнæ лагертæм хаст æрцыдысты.

1938 азы Хуссар Ирыстонæн Цæгат Ирыстоны хъауджыдæр тыхæй ныббастой гуырдзиаг дамгъуаты бындурыл фыссынад. 1944 азы Хуссар Ирыстоны æхгæд æрцыдысты ирон скъолатæ, æмæ 1951 азы та хъуыддагарæзтад раконд æрцыд гуырдзиаг æвзагмæ. Афтамæй фыццаг хатт гуырдзиаг хицæуттæн сæ бон бацис ахуырадон-культурон æмбарынадмæ гæсгæ иу адæмы адих кæнын. Уыцы политикаæ дарддæр кодта суанг 1990 азы онг – цалынмæ Хуссар Ирыстон Гуырдзыстоны скондæй рахызт æмæ хæдбар паддзахад расидт, уæдмæ.

80-йæм азты кæрон ССР Цæдисы ныппырхы тæккæ къæсæрыл Гуырдзыстоны ССР ногæй райхъал фашизмы зæрдæйыуаг, æмæ гуырдзиаг æхсæнады та популярон кæнын райдыдтой ультра радикалон политикайы пропагандон уникалондзинад æмæ гуырдзиаг адæмы «хуыцауæй равзæргæдзинад». Æмæ лозунг «Гуырдзыстон гуырдзиагтæн!» сис гуырдзиаг нацистæ XX æнусы райдиан æмæ XXI æнусы кæрон сæ хицауадты зæронд национ идейæ æвдисæг. Æндæр нациты минæвæрттæ иууылдæр нымæд æрцыдысты гуырдзиаг зæххы уазджытыл, æмæ уæлдай фашистон зондахастыл адæймæгтæ та сидтысты, гуырдзиаг чи нæу, уыцы бинонты сывæллæтты гуырынад тыхæй бакъуылымпы кæнынмæ.

1920 азы геноцидæй æвдай азы фæстæ истори фæлхатт æрцыд ногæй. ССРЦ ныппырхы фæстæ Хуссар Ирыстоны адæмы нæ бафæндыд

се зноны ләгмартимә иу паддзахады сконды цæрын æмæ аскъуыддзаг кодтой сæ фидæн Уæрæсеимæ иудзинады, Ирыстоны цæгат хайы æфсымæртимæ иумæ.

1989 æм азы гуырдзиаг неонацисттæ, куыд 1920 азы сæ фыдты фыдтæ, æрдомдтой сæ коммæ кæсын, афтæ куынае уыдаид, уæд та ныфс æвæрдтой гуырдзиаг зæххæй «ирæтты, куыд браеттæ, афтæ амæрзын»-æй. Фæстæдæр куыд рабæрæг, афтæмæй уыцы плæнттæ æрмæст ирæттæм нæ хаудтой, фæлæ уыцы рæстæджы Гуырдзыстоны цæрæг уырыссæгтæ, абхазæгтæ, сомихæгтæ, грекæгтæ, азербайджанæгтæ, туркæгтæ-месхетæгтæ æмæ æндæр чысыл нациты минæвæрттæм дæр.

1989 азы 23 ноябрь у Хуссар Ирыстоны ног историйы сæрмагонд бон, уыцы бон Тбилисы организацигонд æрцыд Цхинвалмæ бирæминон «тасæфтауæг марш», кæцыйы сорганизаци кодтой гуырдзиаг националон змæлды лидертæ.

1989-1992 азты Гуырдзыстон 1920 азæй фæстæмæ фыццаг хатт сæххæст кодта гæрзифтонг агресси æмæ бафæлвæрдта хæстон тыхы фæрцы Хуссар Ирыстоны басæттын. Амæттæгты иумæйаг нымæц уыд 2 000 фылдæр мæрдтæ, 3 500 фылдæр адæймаджы цæфтæ, 120 адæймаджы та фесæфтысты æбæрæгæй.

Сыгъдбаййафæг хъæуты нымæц – 117. Бакæнгæ материалон зианы аргъ ахызт 516 миллиард сомæй. Уый 2005 азы æргътæм гæсгæ у 17 миллиард USD. Цæгат Ирыстоны territori æмæ Уæрæсейы Федерацийы регистрацигонд æрцыд Хуссар Ирыстонæй 20 000 лигъдонæй фылдæр æмæ 100 000 æй фылдæр ирон-лигъдоны та, ноджы ма массон этникон сыгъдæгкæнынад кæм цыд æмæ ирæтты æгъатырæй кæм куынаг кодтой, уыцы Гуырдзыстоны мидрайонтæй.

2004 азы августы мæйы ног фюрер Саакашвилиы къухдариуæгадæй Гуырдзыстон райтынг кодта ног хæст, Хуссар Ирыстонмæ уæззау хæстон техника, артиллериимæ регулярон æфсæдтæ æрбакалгæйæ. Знаг нæ фæуæлахиз, фæлæ ныгуылайнаг партнерты æххуысæй, НАТО йы бæстæты хайадистæй Саакашвили цæттæ кæнын райдыдта реваншмæ.

Гуырдзиаг неофашизмы агрессивон архæйдтыты кульминаци ссис 2008 азы августы мæйы Хуссар Ирыстонмæ гуырдзиаг æфсады бабырст, «Сыгъдæг быдыр» номимæ æххæстмасштабон куынаггæнæг операци райтынг кæнгæйæ иунаг нысанимæ – ирон цæрджыты бынтондæр скуынаг кæнын, Хуссар Ирыстоны ирондзинадæй ссæрибар кæнын, ахсджиаг стратегион Рукъы тунел бацахсын. Йæ фæстиуæг алкæмæн дæр зындгонд у.

Сæрмагондæй банысан кæндзыстæм, 1918 азæй суанг абоны онг иунаг гуырдзиаг хицауад дæр йæхимæ бæрндзинад кæй нæ райста ирон адæмы ныхмæ 1920, 1989-1992 æмæ 2008 азты бакæнгæ фыдракæндты тыххæй, хуссайраг ирæттæн сæ фыдæлты территориятыл националон-паддзахадон хæдуагæвæрдды бар кæй ис, уый куыднæ нымайынц, афтæ.

Уый нæ фæлæ 100 азы дæргы фæдфæдылонæй алы гуырдзиаг хицауад дæр регулярон æгъдауæй мадзæлттæ райсы геноциды политика дæрддæр кæнынаг фадæттæ аразыны тыххæй.

Æнæмæнгхъæуæгыл нымайæм уый банысан кæнын, фæстаг 100 азæй алкæцыйы дæр гуырдзиаг къухдариуæгад сæ хицауадты раив-баивты рæстæджы Хуссар Ирыстон æмæ Гуырдзыстоны ирæттæм ахасты «культурон геноциды» политика æруромын нæ, фæлæ сæ нысæнттæ сæххæст кæныны тыххæй æртæ хатты кæй спайда кодтой

хæстон тыхæй. Æфхæрд ма баййафын алы хатт дæр расайы ног фыдракæндтæ!

Уыцы ракæндтæ æххæстæй хауынц «Хæстон фыдракæндтæ æмæ адæймагады ныхмæ фыдракæндтæм ахасты аивгъуыйгæ рæстæг хынцынæй ма пайда кæныны тыххæй» 1968 азы 26 ноябры райстæрцæуæг ИНО Конвенцийы уацтæ æмæ уагæвæрдтæм.

Сæдæ азы размæ чи уыд, ирæтты уыцы геноцид æмæ йæ фæстæйы рецидивтæн гæнæн ис радтæм куыд адæймагады ныхмæ фыдракæндты квалификаци. Иугонд Нациты Организацийы Генералон Ассамблея йæ 1946 азы 11 декабры райсгæ 96 (1) резолюцийы расидт, геноцид кæй у æхсæндунеон барады нормæтæ халæг æмæ Иугонд Нациты Организацийы мидис æмæ нысæнтты ныхмæ чи у ахæм фыдракæнд, æнæхъæн цивилизацион дуне кæуыл хъуамæ тæрхон кæна, ахæм фæзынд.

ИНО йы «Фыдракæнд ма æруадзын æмæ уый тыххæй бафхæрыны» тыххæй 1948 азы 9 декабры райсгæ Резолюцийы III уац сбæлвырд кодта бафхæрын кæй тыххæй хъæуы, ахæм ракæндтæ: геноцид; геноцид сæххæст кæныны нысанæн бадзурын; геноцид сæххæст кæнынаен комкоммæ æмæ публикон æгъдауæй ахъаз кæнын; геноциды хайад исын.

Уым ма дзырдæуы, геноцид кæнæ III уацы ранымадгонд æндæр ракæндтæ чи сараза, уыцы адæймæгты кæй хъæуы бафхæрын, уыдон конституцимæ гæсгæ бæрнджын хицæуттæ, бынаты кусджытæ сты æви хуымæтæджы адæймæгтæ, уымæ æнæ кæсгæйæ.

Æхсæнадæмон барады ацы æмæ æндæр уагæвæрдтыл къухдариуæг кæнгæйæ, 1990 азы 20 сентябры Хуссар Ирыстоны легитимон орган – Адæмон депутатты совет характеристикæ радта 1920 азы цаутæн куыд ирон адæмы геноцид, афтæ æмæ райста сæрмагонд уынаффæ, кæцыйы дзырдæуы:

1. 1918-1920 азты цаутæ нымæд æрцæуæд куыд Хуссар Ирыстоны адæмы националон-сæрибаргæнæн тох, афтæ.

2. 1920 азы ирон адæмы ныхмæ «демократон» Гуырдыстоны къухдариуæгады архайдтытæ нымæд æрцæуæд геноцидыл.

Ирон адæмы историон мысынады 1920 азы геноциды амæттæгты ахсджиаг нысаниуæг хъусдардмæ исыны тыххæй Республикаæ Хуссар Ирыстоны Президент Бибылты Анатоли йæ къух æрфыста Барамындыл ирæтты геноциды амæттæгты Мысæн бон сфидар кæныны тыххæй, кæцы æрвылаз дæр нысан цæудзæн 20 июны. Уыцы бон бæстæйы алы ран дæр, афтæ ма фæсарæнты Хуссар Ирыстоны Минæварадты уагъд цæудзысты геноциды амæттæгты Мысæн бон фæдыл мысæн мадзæлттæ.

Гуырдызаг неонацизм нæ акарста нæ дуджы дæр. 2008 азы уый сæрсæттæн цæф баййæфта Хуссар Ирыстоны адæмы сæрибармæ бæллын æмæ æмзæрдæдзинадыл, сæхи зæххыл, сæ фидæны хицæуттæ уæвынмæ сæ æнабасæттæ тырнындзинадыл сæмбæлгæйæ. Ирыстон фидар фæлæууыд æмæ фæуæлахиз уый бæрц хъызæмæртты сарты ахизгæйæ, æнахуыр бирæ туг ныккалгæйæ æнæхъæн дунейæн бауырнын кодта йæ æнаббайсгæ бар сæрибар æмæ акаг фидæнмæ.

2008 азы августы Республикæ Хуссар Ирыстоны хæдбардзинад Уæрæсейы Федераци кæй банымадта, уый кæрон скодта Гуырдзыстоны рдыгæй тыхæй бырсынмæ тырнынад æмæ агрессивон рецидивæн, сфидар кодта историон рæстдзинад, кæцы бар дæтты Кавказы аланты паддзахад сæндидзын кæнынæн æмæ сарæзта, фæстæмæ раздахæн кæмæн нал ис, ахæм паддзахадон арæзтады процесстæ.

Республикæ Хуссар Ирыстоны Фæсарæйнаг хъуыддæгты министрад йæ бæстæйы адæм æмæ Хицауады номæй бæрнджынаг сиды

-Баиугонд Нациты Организацимæ,

-Европæйы Æдасдзинад æмæ æмгуыстады фæдыл организацимæ,

-Европæйы Советмæ,

-Европæйаг Парламентмæ,

-дунейы паддзахадты Парламентаритæ æмæ Хицауадтæм,

-дунеон æмæхсæнадмæ ахæм сидтимæ:

1. Стæрхон кæнæд æмæ æхсæндунеон-барадон бæрндзинадмæ æркæнæд Гуырдзыстоны абоны хицауады, куыд Хуссар Ирыстоны сабыр ирон цæрджыты ныхмæ 1918-1920 азты геноцид саразæг Гуырдзыстоны хицауады фæдон, афтæ;

2. Стæрхон кæнæд æмæ æхсæндунеон-барадон бæрндзинадмæ æркæнæд Гуырдзыстоны абоны хицауады, куыд большевикон Гуырдзыстоны фæдон æмæ посткоммунистон рæстæджы Хуссар

Ирыстоны сабыр ирон цæрджыты ныхмæ 1989-2008 азты бакæнгæ фыдракæндты æмхайадисæг, афтæ.

Ничи ферох ницы ферох!

Нæй адæймагады ныхмæ фыдракæндтæн рæстæгмæ гæсгæ аргъ кæнæн!

**Республикæ Хуссар Ирыстон,
Цхинвал, Хицауады Хæдзар,
2020 азы 20 июнь**

